

ΖΙΑΜΠΕΡ ΣΙΝΟΥΕ

ΕΡΕΒΑΝ

ΜΙΑ ΚΡΑΥΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΜΕΝΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: EREVAN
Από τις Εκδόσεις Flammarion, Παρίσι 2009
ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Ερεβάν**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Gilbert Sinoué
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : Βασιλική Κογκίνου
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Γιώργος Παζάλος
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνα Λαδοπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Κωνσταντίνα Παναγιώτου & ΣΙΑ Ο.Ε.

© Flammarion, 2009
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2011

Πρώτη έκδοση: Ιανουάριος 2011, 3.000 αντίτυπα

ISBN 978-960-453-843-0

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΖΙΑΜΠΕΡ ΣΙΝΟΥΕ

ΕΡΕΒΑΝ

ΜΙΑ ΚΡΑΥΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΜΕΝΙΑ

*Μετάφραση:
Βασιλική Κοκκίνου*

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ
ΤΟΥ ΖΙΑΜΠΕΡ ΣΙΝΟΥΕ

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

- Η Αιγυπτία*, 1996, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Η κόρη του Νείλου, 1996, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Το ζαφείρι του Θεού, 1997, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Η πορφύρα και η ελιά, 1999, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Το αγόρι της Φλάνδρας, 2000, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Η σοφία της Ανατολής, 2001, μτφρ. Ρεβέκκα Πέσσαχ
Μέρες και νύχτες της ζωής μου, 2002,
μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Αβικέννας ή Ο δρόμος του Ισπαχάν, 2004,
μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Μοχάμετ Άλι, ο τελευταίος φαραώ της Αιγύπτου, 2004,
μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Οι σιωπές του Θεού, 2005, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Στην αυγή μιας νέας εποχής, 2006, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Ακενατόν, ο καταραμένος θεός, 2006, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Ταξίδι χωρίς επιστροφή, 2007, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Η σταυρωμένη βασίλισσα, 2007, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Ο Συνταγματάρχης και το Παιδί-Βασιλιάς, 2008,
μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Εγώ, ο Ιησούς, 2009, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου
Φλόρες Νάιτινγκεϊλ, η νοσοκόμα της καρδιάς μας,
2010, μτφρ. Βασιλική Κοκκίνου

Επίσης:

Λαίδη Χάμιλτον, μια ζωή γεμάτη πάθος, 2002, εκδ. Σμίλη

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ ετοιμάζεται:

Η πνοή του γιασεμιού

Θα ήθελα να ξέρω ποια δύναμη στον κόσμο μπορεί να καταστρέψει ετούτο το γένος, αυτή τη μικρή φυλή ασήμαντων ανθρώπων που η ιστορία τους έχει τελειώσει, οι πόλεμοί τους έχουν χαθεί, οι κατασκευές τους έχουν καταρρεύσει, η λογοτεχνία τους δε διαβάζεται πια, η μουσική τους δεν ακούγεται και οι προσευχές τους δεν έχουν εισακουστεί.

Εμπρός, λοιπόν, καταστρέψτε την Αρμενία! Δοκιμάστε να το κάνετε. Στείλτε τους στην έρημο. Στερήστε τους το ψωμί και το νερό. Κάψτε τα σπίτια και τις εκκλησίες τους. Τότε θα δείτε αν το χαμόγελό τους ανθίσει ξανά, αν ξανατραγουδήσουν ή αν προσευχηθούν και πάλι. Γιατί αρκεί να συναντηθούν δύο απ' αυτούς, δεν έχει σημασία σε ποιο μέρος του κόσμου, για να δημιουργήσουν μια νέα Αρμενία.

Γουίλιαμ Σαρογιάν¹ (1908-1981)

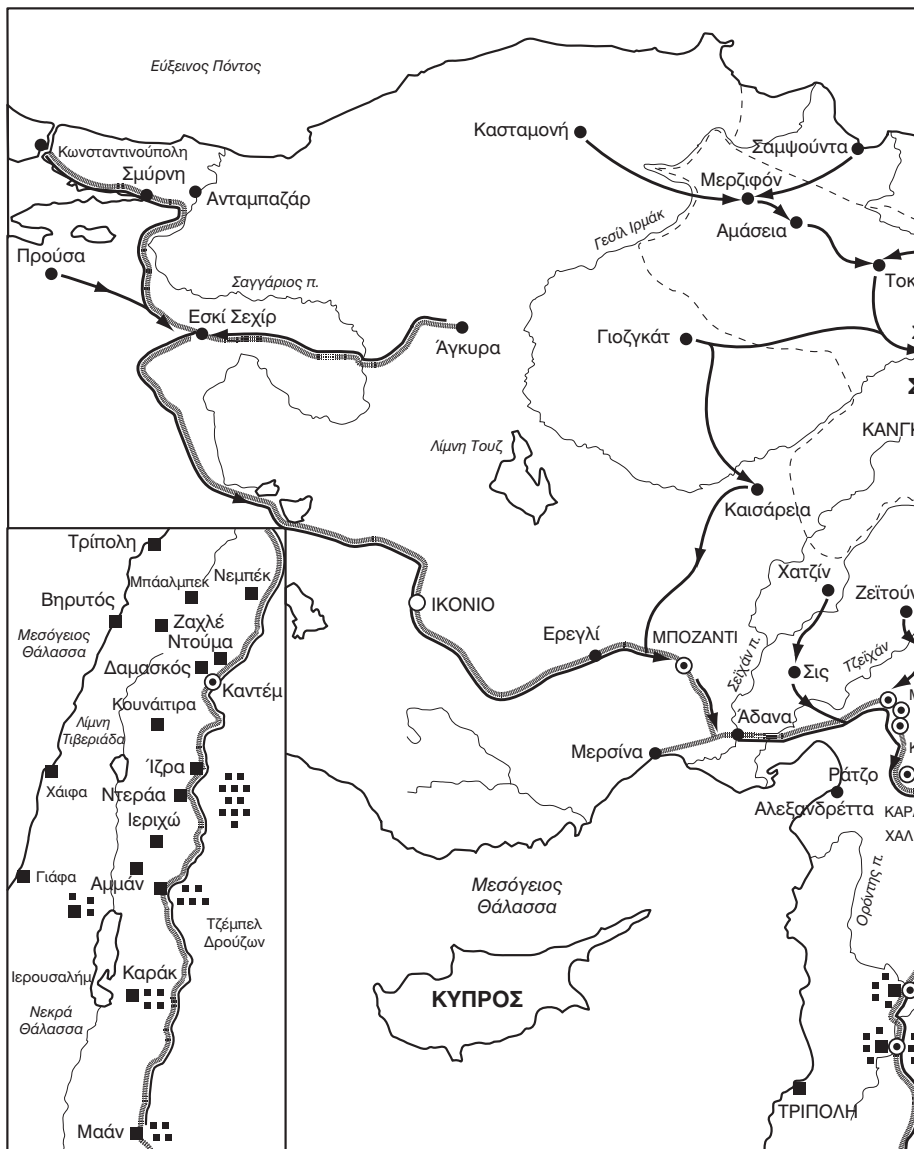
1. *Το όνομά μου είναι Αράμ*, Climats, 2008.

Επισήμανον

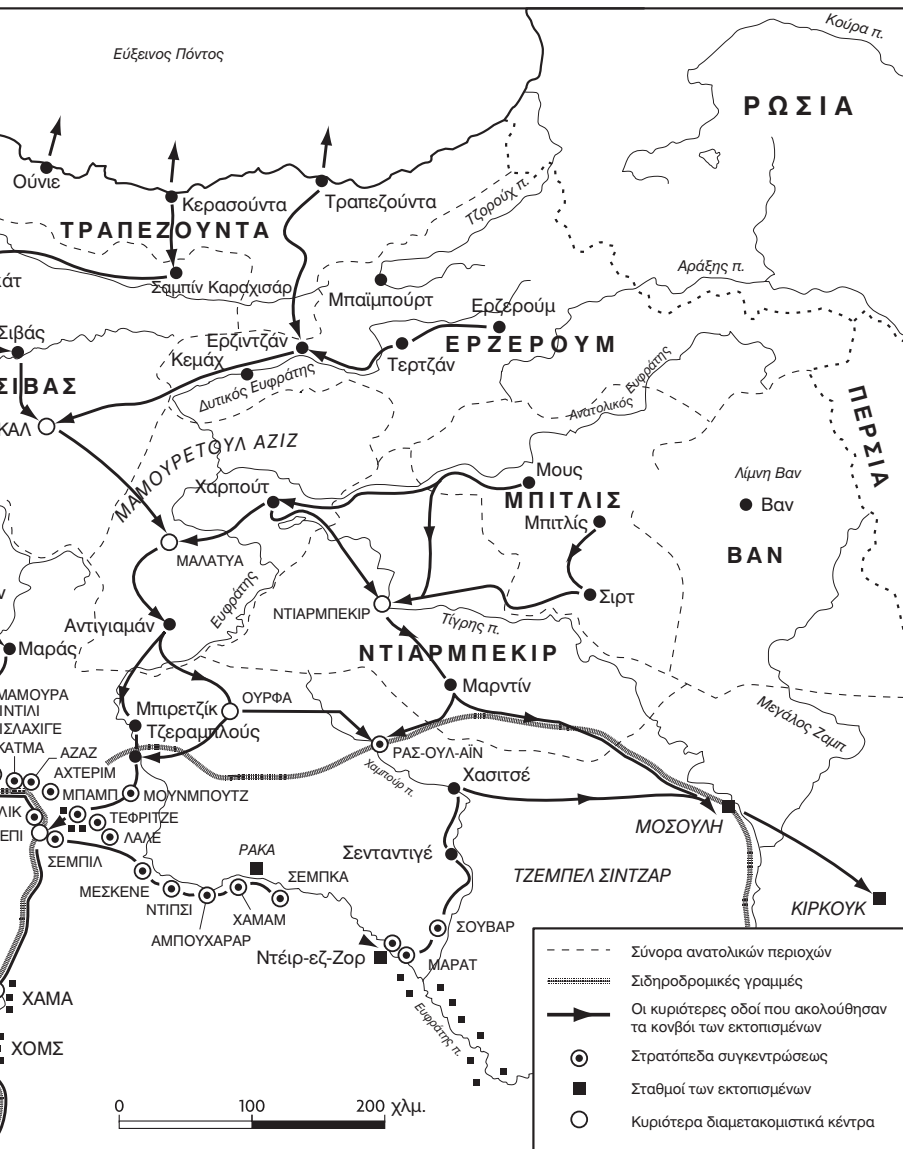
Αυτό το μυθιστόρημα βασίζεται σε αληθινά γεγονότα.

Τα σημαντικότερα, που αναφέρονται με λεπτομέρειες, είναι δυνατόν να εξακριβωθούν.

Οι πολιτικοί, οι διπλωμάτες και οι στρατιωτικοί που αναφέρονται στο βιβλίο είναι πρόσωπα υπαρκτά.

ΧΑΡΤΗΣ ΕΚΤΟΠΙΣΜΩΝ

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

Ελάτε, σπάστε το απόστημα...

Ελάτε, σπάστε το απόστημα, μπείτε σε τούτο το μαυσωλείο, την ύπαρξη του οποίου ελάχιστοι άνθρωποι της χώρας της Ημισελήνου αναγνωρίζουν. Είναι πολύ πιο εύκολο να καταφεύγεις στην άγνοια... Βαδίστε μες στη λάσπη, μες στο αίμα, ποδοπατήστε τα κομμένα κεφάλια, παραμερίστε στο πέρασμά σας τα κρεμασμένα κορμιά στις άκρες των δρόμων, δρασκελίστε τις βιασμένες, ξεκοιλιασμένες γυναίκες που σου δίνουν την εντύπωση ότι βρίσκεσαι σε σφαγείο. Δείτε, τέλος, τα μικρά παιδιά με τα σπασμένα κεφάλια...

«Αποκλείεται να είναι αλήθεια», θα πείτε.

Κι όμως, είναι αλήθεια. Όχι μόνο στην Καμπότζη, στη Ρουάντα ή σε μερικές άλλες χώρες που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση ή έχουν επαναστατήσει, αλλά επίσης στην οθωμανική Τουρκία, στις αρχές του 20ού αιώνα, υπό τη διοίκηση των Νεοτούρκων. Πλησιάστε, ελάτε να μάθετε για να μη γίνετε κι εσείς με τη σειρά σας σιωπηλοί συνεργοί των αρνητών και της κρατικής χειραγώγησης. Οι άνθρωποι που έχουν την ίδια καταγωγή με μένα δεν μπορούν να κοιμούνται ήσυχοι. Οι νεκροί μας δεν έχουν μαυσωλείο.

Τι περιμένουμε, λοιπόν; Τι θέλουμε; Ελάχιστα πράγματα, στην πραγματικότητα: θέλουμε, από τη στιγμή που οι άντρες και οι γυναίκες της Ημισελήνου τσουγκρίζουν το ποτήρι τους στο όνομα της τιμής, ενώ εμείς πίνουμε στην υγεία και οι Εβραίοι στη ζωή, να αντλήσουν δύναμη από αυτή την τιμή και ν' αναγνωρίσουν τούτο το αναμφισβήτητο γεγονός του κοινού παρελθόντος μας.

Δεν είναι καιρός πια να συμφιλιώσουμε τους λαούς μας, να σκίσουμε τα πλαστά βιβλία της Ιστορίας, να ξεπλύνουμε για πάντα αυτή την αποτρόπαιη κατακόκκινη κηλίδα, ν' απελευθερωθούμε από το κρατικό ψέμα ώστε να μπορούμε καθαροί και με πλήρη διαύγεια στην Ευρώπη, η οποία αμφιβάλλει σήμερα και θα αμφιβάλλει πιο πολύ αύριο; Οι νέες γενιές, εκείνες που ήρθαν μετά την τραγωδία και δε φέρουν καμία ευθύνη για το παρελθόν αλλά μπορούν να εγγυηθούν το μέλλον, έχουν δικαίωμα να μάθουν και ν' απαλλαγούν από ένα λάθος που δεν είναι δικό τους.

Ελάτε, λοιπόν, σπάστε το απόστημα, και, όπως έκανα εγώ, μπείτε σ' αυτό το βιβλίο και ζήστε το αδιανόητο.

Σαορ Αζναβούρ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1

26 Αυγούστου 1896, Κωνσταντινούπολη,
συννοικία Καράκιοϊ· ώρα 12:30

Πρώτα έγινε μια έκρηξη.
Ένα σμήνος περιστέρια πέταξε στον ουρανό.
Ένας από τους σκοπούς που φρουρούσαν την είσοδο της Αυτοκρατορικής Οθωμανικής Τράπεζας έριξε μια ματιά γεμάτη έκπληξη στο συνάδελφό του.

«Άκουσες;»

Ο άλλος σήκωσε το τουφέκι προς την κατεύθυνση του Γαλατά, πέρα από τις κίτρινες στέγες.

«Θα 'λεγε κανείς...»

Το υπόλοιπο της φράσης του σκεπάστηκε από μια δεύτερη έκρηξη.

«Μπισμ ιλλάχ! Μα τι συμβαίνει; Λες και βομβαρδίζεται όλη η πόλη!»

Ο άντρας δεν μπορούσε να ξέρει ότι την ίδια στιγμή που αντάρτες προσπαθούσαν ν' ανατινάξουν το ανάκτορο Γιλ-

ντίξ όπου κατοικούσε ο σουλτάνος Αμπντούλ Χαμίτ Β΄, κά-
ποιοι άλλοι είχαν πάρει θέση στο απάνω μέρος της γέφυ-
ρας που συνέδεε το Γαλατά με την Κωνσταντινούπολη και
έριχναν βροχή τα βλήματα στη φρουρά που ήταν τοποθε-
τημένη απέναντι από το κτίριο.

Οι σκοποί έβγαλαν τα τουφέκια στον ώμο. Μα πού ήταν
ο εχθρός;

Ξαφνικά, από τη γωνιά της οδού Βοεβόδα ξεπρόβαλαν
καμιά εικοσαριά οπλισμένα άτομα, με σκούφους στο κε-
φάλι και με φαρδιά παντελόνια.

«Αλτ!» ούρλιαξε ένας στρατιώτης.

Ο σκοπός σημάδεψε έναν στην τύχη. Τη στιγμή που έκα-
νε να πατήσει τη σκανδάλη, μόλις που πρόλαβε να σκεφτεί
ότι ο άντρας δε θα έπρεπε να ήταν πάνω από είκοσι ετών.

Έκανε λάθος.

Ήταν είκοσι τριών.

Ονομαζόταν Μπεντρος Παριάν.

Το πολεμικό του όνομα ήταν Μπαμπκέν Σουνί.

Η σφαίρα τον βρήκε κατάστηθα, αλλά, κατά παράξενο
τρόπο, ο Μπαμπκέν δεν έπεσε. Το σώμα του έγινε κομμάτια.
Το κεφάλι του, λες και του το έκοψαν, κύλησε μερικά μέτρα
μακριά και τα μέλη του σκορπίστηκαν στο πεζοδρόμιο.

Ένας άλλος αντάρτης χτυπήθηκε, κατόπιν ένας τρίτος,
και ένας τέταρτος. Όπως ο πρώτος σύντροφός τους, έτσι κι
αυτοί δεν έπεσαν χάμω, αλλά το σώμα τους τινάχτηκε προς
τον ουρανό, σαν ξαντό. Αμέσως μετά, από ταράτσες που
έβλεπαν στο δρόμο, ένας κατακλυσμός φωτιάς έπληξε τους
στρατιώτες. Όταν επικράτησε ησυχία, τα πτώματα των στρα-
τιωτικών κάλυπταν όλο τον τόπο, ανακατεμένα μ' αυτά των
ανώνυμων πολιτών.

Ο δρόμος ήταν ελεύθερος.

Οι επιτιθέμενοι αναπτύχθηκαν μέσα στην τράπεζα. Οι περισσότεροι ήταν ζωσμένοι με χειροβομβίδες και μασούρια δυναμίτη. Έτσι εξηγείτο ο τρομερός τρόπος με τον οποίο σκοτώθηκαν κάποιοι.

Μια γυναίκα έβγαλε μια κραυγή τρόμου. Πανικόβλητοι πελάτες όρμησαν προς την έξοδο. Τους απώθησαν με τους υποκόπανους.

Ένα από τα μέλη των κομάντος, ο πιο νέος, διέταξε:

«Κάτω όλοι! Τα χέρια στο κεφάλι!»

Ήταν είκοσι τεσσάρων ετών.

Ονομαζόταν Καρεκίν Παστερματζιάν.

Το πολεμικό του όνομα ήταν Αρμέν Γκαρό.

Ενώ οι σύντροφοί του απλώθηκαν στον προθάλαμο, είπε σε κάποιον:

«Οβανές! Ακολουθήσέ με!»

Όρμησε προς μια μαρμάρινη σκάλα.

Ο Οβανές Τομασιάν τον ακολούθησε. Τώρα που ο Σουνί ήταν νεκρός, αρχηγός ήταν ο Γκαρό. Είχαν προνοήσει για αυτό.

Στην κορυφή της σκάλας ήρθαν πρόσωπο με πρόσωπο με δεκάδες υπαλλήλους, οι οποίοι είχαν βγει έντρομοι από τα γραφεία τους εξαιτίας των πυροβολισμών.

«Μη ρίξετε!»

«Ήρεμα! Δεν έχουμε τίποτε εναντίον σας. Κάντε πίσω!»

Ο Αρμέν έριξε μια ματιά στον επενδυμένο με ξύλο διάδρομο που απλωνόταν μπροστά τους.

«Τι υπάρχει σ' αυτό τον όροφο; Και στον επάνω;»

Ένας μικρόσωμος άνθρωπος, κάθιδρος, ψέλλισε:

«Τα γραφεία του γενικού διευθυντή, του διοικητή της

τράπεζας, των γραμματέων και των μεταφραστών. Στον δεύτερο όροφο είναι το λογιστήριο. Στον τελευταίο, η αίθουσα των αρχείων. Κανείς δε βρίσκεται πια εδώ».

«Κανείς; Τότε πού είναι οι υπεύθυνοι; Ο διευθυντής; Ο διοικητής;»

Δε δόθηκε απάντηση.

«Μιλήστε!»

Κάποιος έδειξε δυο δρύινες πόρτες.

«Εκεί...»

«Τέλεια! Όλοι στο ισόγειο! Παραμείνετε ήρεμοι. Σας επαναλαμβάνω ότι δεν έχετε να φοβηθείτε τίποτε».

Ο Οβανές μπήκε στο πρώτο δωμάτιο. Ήταν άδειο. Πήγε στο δεύτερο, ακούμπησε το χέρι του στο πόμολο της πόρτας. Το ένιωσε να αντιστέκεται. Χωρίς να διστάσει, έστρεψε το περίστροφό του προς την κλειδαριά και πυροβόλησε. Το γλωσσίδι κομματιάστηκε. Με ένα χτύπημα του ώμου, το θυρόφυλλο άνοιξε.

Δυο άνθρωποι βρίσκονταν μέσα στο δωμάτιο. Στέκονταν ακίνητοι και σοβαροί. Ο πρώτος, κοντόχοντρος, γύρω στα σαράντα, είχε παχουλό πρόσωπο, και ένα λεπτό μουστάκι σόλιζε το πάνω χείλος του. Ο δεύτερος έδειχνε λίγο μεγαλύτερος. Ψηλόλιγνος, πολύ αξιοπρεπής. Μια κοκκινωπή μυτερή γενειάδα σκίαζε τα σκαμμένα μάγουλά του.

Ο Αρμέν προχώρησε προς το μέρος του.

«Ποιος είστε;»

«Σεο Έντγκαο Βίνσεντ».

«Με τι ασχολείστε;»

«Είμαι ο διοικητής της τράπεζας. Αν είναι τα κλειδιά του θησαυροφυλακίου που...»

«Μη μιλάτε!»

Ο Αρμέν είδε μια πολυθρόνα κοντά σε ένα παράθυρο που έβλεπε στο Βόσπορο, και πρόσταξε τον Άγγλο να καθίσει εκεί. Κατόπιν απευθύνθηκε στον άντρα με το παχουλό πρόσωπο:

«Κι εσείς;»

«Γκαστόν Ομπουανό. Γενικός διευθυντής. Είμαι Γάλλος. Το θησαυροφυλάκιο δεν είναι...»

Ο Γκαρό απάντησε σε άπταιστα γαλλικά:

«Για τι μας περνάτε; Νομίζετε πως είμαστε κλέφτες; Εμείς είμαστε *φινταϊνέρ!*»

Ο Ομπουανό γούρλωσε τα μάτια.

«*Φινταϊνέρ;*»

«Αυτοθυσιαστικοί. Αρμένιοι μαχητές της ελευθερίας!»

Ο σερ Έντγκαρ κούνησε το κεφάλι.

Αρμένιοι.

Έπρεπε να το είχε αντιληφθεί. Εδώ και μήνες η ένταση κορυφωνόταν ανάμεσα σ' αυτούς τους ανθρώπους και στις Αρχές, ιδίως μετά την τραγική υπόθεση του Σασούν. Πριν από δύο χρόνια, τα οθωμανικά στρατεύματα κατέστρεφαν επί είκοσι δύο ημέρες αρμενικά χωριά κατόπιν διαταγής του σουλτάνου. Επειδή οι κάτοικοι του Σασούν είχαν αρνηθεί να γίνουν –για άλλη μια φορά– αντικείμενο εκμετάλλευσης από μέρους των Κούρδων γειτόνων τους, ο σουλτάνος, η Σκιά του Αλλάχ επί της Γης, είχε αδράξει την ευκαιρία για να υποβάλει σε δοκιμασία την αντίδραση των Δυτικών που εδώ και λίγο καιρό τον ενοχλούσαν με το «αρμενικό ζήτημα». Οι φήμες έλεγαν για χωρικούς που τους έδεσαν και τους έκαψαν ζωντανούς, για εγκύους που τις ξεκοίλιασαν, για παιδιά που τα έκοψαν στα τέσσερα, για νεαρά κορίτσια που βιάστηκαν από στρατιώτες και στη συνέ-

χεια σφαγιάστηκαν. Κάποιοι ανέβαζαν τον αριθμό των νεκρών σε χίλιους, άλλοι σε τρεις χιλιάδες. Πού βρισκόταν η αλήθεια; Λίγους μήνες αργότερα, μεταξύ Οκτωβρίου και Δεκεμβρίου του 1895, έλαβε χώρα ένα αληθινό ξέσπασμα λαϊκού φανατισμού με την υποστήριξη του στρατού και με την πρόθυμη ενθάρρυνση των μουεζίνηδων. Αυτή τη φορά τα θύματα είχαν ξεπεράσει τις διακόσιες πενήντα χιλιάδες!

Ο Άγγλος ξερόβηξε.

«Η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητος της βασιλίσσης Βικτωρίας, όπως και η Γαλλία, αντιμετώπισαν πάντα με συμπάθεια την υπόθεσή σας... Εσείς...»

«Ψέματα!» Ο Αρμέν Γκαρό κόλλησε την κάννη του όπλου του στον κρόταφο του διοικητή.

«Μη μας μιλάτε για τη Γαλλία! Ούτε για την Αγγλία! Για κανέναν! Είστε όλοι ληστές!»

Ο Άγγλος διαμαρτυρήθηκε αδύναμα:

«Λυπάμαι. Όμως η Μεγάλη Βρετανία...»

«Η Μεγάλη Βρετανία;»

Αυτή τη φορά επενέβη ο Οβανές Τομασιάν, κατακεραυνώνοντάς τον:

«Η Μεγάλη Βρετανία είναι η χειρότερη απ' όλες!» φώναξε άγρια. «Πάνω από έναν αιώνα υπερασπίζεστε την ακεραιότητα μιας αυτοκρατορίας που νοσεύει! Και ο πρωθυπουργός σας ο Ντισραέλι; Ξεχάσατε πώς μας πούλησε στη Σύνοδο του Βερολίνου; Με αντάλλαγμα ένα νησάκι! Σίγουρα δεν το θυμάστε πια. Όμως τα παιδιά του Χαϊαστάν δεν έχουν ξεχάσει!»

Τα παιδιά του Χαϊαστάν. Έτσι προτιμούσαν να ονομάζονται μερικοί Αρμένιοι – από τον Χάικ, τον μυθικό πρό-

γονό τους που ήταν τρισέγγονος του Νώε, του πατριάρχη της Βίβλου.

Ο σερ Έντγκαρ χαμήλωσε το βλέμμα.

Ούτε αυτός είχε ξεχάσει.

Η Σύνοδος του Βερολίνου στην οποία αναφέρθηκε ο Αρμένιος, υπήρξε το επιστέγασμα μιας από τις αμέτρητες κρίσεις που συγκλόνισαν την Αυτοκρατορία και οδήγησε στον πόλεμο του 1878, όπου ήρθαν αντιμέτωπα τα στρατεύματα του τσάρου Αλεξάνδρου Β΄ και του σουλτάνου Αμπντούλ Χαμίτ Β΄, και τελείωσε με ήττα των Οθωμανών.

Προτού καν αρχίσουν οι πολιτικές συζητήσεις, μυστικές διαπραγματεύσεις μεταξύ της Αγγλίας και της Τουρκίας είχαν καταλήξει σε μια «αμυντική συμμαχική συνθήκη». Οι Τούρκοι παραχώρησαν τη νήσο Κύπρο –η οποία δέσποζε στα νοτιοανατολικά παράλια της Μεσογείου– στους Βρετανούς, με αντάλλαγμα, αυτοί να εγγυηθούν την υποχώρηση των Ρώσων από τις περιοχές που κατείχαν, αφήνοντας ταυτόχρονα τους αρμενικούς πληθυσμούς έρμια της μοίρας τους· έκτοτε την ευθύνη για την προστασία τους ανέλαβε η Μεγάλη Βρετανία. Παράλληλα, ένα από τα άρθρα διομολογούσε ότι η κυβέρνηση της Υψηλής Πύλης¹ αναλάμβανε να πραγματοποιήσει, χωρίς καμία καθυστέρηση, τις βελτιώσεις και τις μεταρρυθμίσεις που επέβαλλαν οι τοπικές ανάγκες στις επαρχίες όπου κατοικούσαν χριστιανοί, και να εγγυηθεί την ασφάλειά τους. Με μια διαφορά: κα-

1. Υψηλή Πύλη ήταν το όνομα της μνημειώδους πύλης τιμής του Μεγάλου Βεζιράτου, έδρα της κυβέρνησης του σουλτάνου την εποχή των Οθωμανών. Χρησιμοποιείται συχνά για να δηλώσει την Οθωμανική Αυτοκρατορία ή την πόλη της Κωνσταντινούπολης.

μία μεταρρύθμιση από αυτές που είχε υποσχεθεί η Υψηλή Πύλη δεν πραγματοποιήθηκε· ποτέ. Κατά τη διάρκεια των δεκαοκτώ χρόνων που ακολούθησαν, ο σουλτάνος Αμπντούλ Χαμίτ Β΄ συνέχισε ατιμωρητί να εφαρμόζει την πολιτική του τρόμου εναντίον των χριστιανικών μειονοτήτων.

Δεκαοκτώ χρόνια... κατά τη διάρκεια των οποίων –εκτός από μερικές δυνατές φωνές– η Ευρώπη είχε κατεβάσει τα χέρια. Δεκαοκτώ χρόνια, και εκατοντάδες χιλιάδες νεκροί! Ογδόντα χιλιάδες πρόσφυγες στην Υπερκauκασία, χιλιάδες ορφανά...

Αρμένιοι που πουλήθηκαν με αντάλλαγμα μια νησίδα.

Ο σερ Έντγκαρ πήρε μικρή ανάσα.

«Ποιες είναι οι απαιτήσεις σας;»

Ο Αρμέν Γκαρό ανέμιση ένα χαρτί και το έδωσε στον Άγγλο.

«Εδώ βρίσκονται όλα. Είναι μια διακοίνωση που προορίζεται για τις πρεσβείες των ισχυρών. Αυτή τη στιγμή που μιλάμε, βρίσκεται στα χέρια τους».

Ο διοικητής φόρεσε τα γυαλιά του και διάβασε για να ακούσει ο Ομπουανό:

«Δεν πάσαμε στιγμή να διαμαρτυρόμαστε στην Ευρώπη για την τουρκική τυραννία, όμως οι νόμιμες διαμαρτυρίες μας απορρίπτονταν συστηματικά. Ο σουλτάνος Αμπντούλ Χαμίτ Β΄ απάντησε με αιματηρή καταπίεση. Η Ευρώπη είδε τα φρικτά εγκλήματα και παρέμεινε σιωπηλή.»

»Παρά τους υπαινιγμούς των εχθρών μας, εμείς δε ζητήσαμε και δε ζητάμε παρά τα απολύτως απαραίτητα:

»Διορισμό για την Αρμενία ενός ανώτατου επιτρόπου, ευρωπαϊκής καταγωγής και εθνικότητας, επιλεγμένου από τις έξι μεγάλες δυνάμεις.

»Οι βαλήδες¹ και οι καϊμακάμηδες² να διορίζονται από τον ανώτατο επίτροπο, και ο διορισμός τους να επικυρώνεται από το σουλτάνο.

»Να γίνουν αποδεκτά τα αιτήματα που κατατέθηκαν από το Ντασνάκ – τον επαναστατικό συνασπισμό Αρμενίων.

»Να μη γίνεται πλέον χρήση βίας εναντίον μας.

»Η οργάνωση της χωροφυλακής και της αστυνομίας να τεθεί υπό τη διοίκηση Ευρωπαίων αξιωματικών.

»Να πραγματοποιηθούν μεταρρυθμίσεις του δικαστικού συστήματος, βασισμένες στο ευρωπαϊκό σύστημα.

»Απόλυτη ελευθερία των θρησκειών, της παιδείας και του Τύπου.

»Διάθεση των τριών τετάρτων του εγγώριου εισοδήματος για τοπικές ανάγκες.

»Κατάργηση όλων των καθυστερημένων φόρων.

»Επιστροφή των οικιών που υφάρπαξαν οι Κούρδοι και οι Τούρκοι.

»Ελεύθερη επιστροφή των Αρμενίων μεταναστών.

»Γενική αμνηστία για τους Αρμένιους πολιτικούς κρατούμενους.

»Απόλυτη εγγύηση για τη ζωή όλων αυτών που βρίσκονται εδώ, στην τράπεζα, και αυτών που έχουν λάβει μέρος σε ενέργειες στην πόλη. Τα έπιπλα και τα χρήματα της τράπεζας θα διατηρηθούν άθικτα μέχρι την ικανοποίηση των

1. Βαλής: δήμαρχος μιας πόλης ή όνομα που δίνεται στο διοικητή ενός βλαετιού ή μιας επαρχίας (στο τέλος του βιβλίου υπάρχει αναφορά για τον διοικητικό καταμερισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας).

2. Στην τουρκική πολιτική διοίκηση, η λέξη «καϊμακάμης» δείχνει τον κυβερνήτη ενός δήμου· στο στρατό, είναι ο αντισυνταγματάρχης.

αιτημάτων μας. Σε αντίθετη περίπτωση, τα χρήματα και όλα τα έγγραφα θα καταστραφούν, και εμείς, μαζί με το προσωπικό, θα βρούμε το θάνατο κάτω από τα ερείπια του κτιρίου. Είμαστε υποχρεωμένοι να λάβουμε αυτά τα ακραία μέτρα, διότι μας αναγκάζει να φερθούμε έτσι η εγκληματική αδιαφορία της ανθρωπότητας για την υπόθεσή μας».

Ο διοικητής έδωσε πάλι το έγγραφο στον Αρμένιο.

«Όστε λοιπόν ανήκετε στο Ντασνάκ...»

Ο Ομπουανό συνοφρυώθηκε.

«Στο Ντασνάκ;»

Ο σερ Έντγκαρ του εξήγησε:

«Είναι το όνομα ενός επαναστατικού κόμματος που ιδρύθηκε στη Γεωργία πριν από πέντε ή έξι χρόνια».

Ο Γάλλος έθεσε το ερώτημα που του έκαιγε τα χείλη εδώ και λίγη ώρα:

«Συγχωρήστε με, αλλά πώς γίνεται να μιλάτε τόσο καλά τα γαλλικά;»

«Επειδή ζω στη Γαλλία εδώ και δύο χρόνια. Στο Νανσί. Είμαι σπουδαστής στην Ανώτατη Εθνική Σχολή Μεταλλειολογίας».

«Κι όμως...»

«Ναι. Ξαναγύρισα. Εκπλήσσεστε; Δεν άντεχα άλλο να παρακολουθώ ανίσχυρος τις σφαγές που διαπράττονται εναντίον των αδελφών μου. Ήταν αδύνατον να το αντέξω».

«Αν κρίνω από τη διακοίνωσή σας, δε ζητάτε ανεξαρτησία, δεν είναι έτσι;»

«Δεν είμαστε ούτε τρελοί ούτε ονειροπόλοι. Σκοπός μας είναι να πετύχουμε την αυτονομία μας και την απελευθέρωση των αδελφών μας που δεν μπορούν πλέον να υποφέρουν τον οθωμανικό ζυγό».

«Και νομίζετε πως με αυτό τον τρόπο θα επιτύχετε; Θα σας συντριψουν, κύριε. Έχουν τη δύναμη. Εσείς δε διαθέτετε τίποτε».

«Έχετε δίκιο. Η δύναμη μπορεί να συντριψει τα πάντα. Ωστόσο υπάρχει κάτι, μπροστά στο οποίο γίνεται ανίσχυρη, κι αυτό είναι η σκέψη. Κανένας στρατός στον κόσμο, ακόμη κι ο πιο ισχυρός, δε θα εισχωρήσει στο μυαλό μου για να ξεριζώσει τις σκέψεις μου. Κι όταν πρόκειται για ένα σκεπτόμενο λαό, τότε αυτός ο λαός δεν μπορεί να καταστραφεί. Να είστε βέβαιος πως...»

«Αρμέν!»

Ο Οβανές έδειξε την πολυθρόνα στην οποία προ ολίγου καθόταν ο σερ Έντγκαρ.

Ήταν άδεια.

Ο Αρμέν όρμησε στο παράθυρο.

«Ο βρομοάγγλος! Πήδησε έξω!»

2

Ανάκτορο Γιλντίζ· ώρα 15:00

Το θυματήρι ανέδιδε μια ανυπόφορη μυρωδιά ρόδου. Ο σερ Έντγκαρ Βίνσεντ έβγαλε το μεταξωτό μαντίλι του και το έφερε διακριτικά στα ρουθούνια του. Ο Προφήτης είχε δίκιο που διακήρυττε: «Οι γυναίκες και τα αρώματα είναι λεπτεπίλεπτα, έτσι πρέπει να τα κρατάς καλά κλεισμένα». Εδώ και δώδεκα χρόνια ο υποκόμης του Άμπερνον –ο σερ Έντγκαρ ήταν επίσης υποκόμης– ζούσε σε τούτη τη χώρα, και δεν άντεχε καθόλου τις μυρωδιές με τις οποίες αρωμάτιζαν τα σπίτια ή τους διοικητικούς χώρους, όπως επίσης αυτές τις υπνωτιστικές μουσικές, υπό τους ήχους των οποίων στροβιλιζονταν φαντάσματα σουλτάνων.

Πάνω από δυόμισι ώρες περίμενε την Αυτού Εξοχότητα τον Φερχάτ Γκιουλτζιούν, τον υπουργό Εσωτερικών, να ευαρεστηθεί να του παραχωρήσει ακρόαση. Ωστόσο ο διοικητής φρόντισε να διευκρινίσει στο γραμματέα ότι επρόκειτο για ζήτημα ζωής και θανάτου.

Η βραδύτητα είχε αναχθεί σε τέχνη. Εδώ, τίποτε δεν ήταν απλό. Δεν υπήρχε ευθεία γραμμή, μόνο ελικοειδείς οδοί. Πάντα το ασύλληπτο. Ο σερ Έντγκαρ ήξερε από καιρό ότι τα περίφημα μυστήρια της Ανατολής, για τα οποία μιλούσαν με ένα τρέμουλο στη φωνή οι συμπατριώτες του, δεν ήταν παρά στιγμές ανησυχητικής σιωπής.

Το έντονο άρωμα τον ζάλιζε. Προχώρησε προς την τζαμόπορτα και την άνοιξε.

Ο φρέσκος αέρας τού έκανε καλό.

Το πάγκο εκτεινόταν μέχρι εκεί όπου έφτανε το μάτι. Τεράστιο. Περίπτερα, κιόσκια, εργαστήρια, χαμάμ, τόποι προσευχής, ξενώνες, βιβλιοθήκες, ναύσταθμος και θέατρο. Στην πραγματικότητα, το Γιλντιζ δεν ήταν ανάκτορο, αλλά μια πόλη μες στην πόλη όπου τα πάντα ήταν υπερβολικά.

Μια έκφραση οργής παραμόρφωσε τα χαρακτηριστικά του υποκόμη όταν έφερε στη μνήμη του τις σφαγές του Σασούν. Και να φανταστεί κανείς ότι σε Αρμένιους, στους αδελφούς Μπαλιάν, όφειλε ο σουλτάνος ένα μέρος αυτής της πολυτέλειας. Το τέμενος Χαμιντιέ, τα παλάτια του Ντολμά Μπαξέ, το Μπεηλέρμπεη, ήταν επίσης έργα δικά τους. Σ' αυτούς όφειλε την πολυτέλεια αλλά και την υγεία του, αφού οι τρεις προσωπικοί γιατροί του σουλτάνου ήταν επίσης Αρμένιοι. Λοιπόν; Τι είχε μεσολαβήσει ώστε σήμερα αυτός ο λαός, τον οποίο οι ίδιοι οι Τούρκοι αποκαλούσαν *μιλέτ σαντικά* –το «πιστό έθνος»–, να έχει ατιμαστεί και εξοριστεί από την οθωμανική κοινωνία;

«Σερ Έντγκαρ! Η Εξοχότητά του σας περιμένει».

Δεν πρόλαβε να διαβεί το κατώφλι ο διοικητής, και νέες μυρωδιές ρόδου τον έπνιξαν. Έκρουσε την αποστροφή του και υποκλίθηκε μπροστά στο βεζίρη.

«Ειρήνη σε σας, σε ρ Έντγκαρ», είπε ο Φερχάτ Γκιουλτζιούν. «Καθίστε, σας παρακαλώ».

Ο τόνος ήταν μελαγχολικός, σχεδόν απόμακρος.

«Σας ευχαριστώ πολύ που μου παραχωρήσατε αυτή την ακρόαση, Εξοχότατε. Μπροστά στη σοβαρότητα της κατάστασης...»

«Ξέρω, ξέρω, φίλε μου. Είμαι ενήμερος. Ένα αναψυκτικό;» ρώτησε. «Κάνει πολλή ζέστη σήμερα».

Ο υπουργός χτύπησε τα χέρια του.

«Δύο καρκαντέ*!»

Ο Φερχάτ Γκιουλτζιούν χώθηκε στην πολυθρόνα του, ανέσυρε ένα κεχριμπαρένιο κομπολόι από την τσέπη του σακακιού του και, με έμπειρο τρόπο, άρχισε να κυλάει τις χάντρες ανάμεσα στα δάχτυλά του.

«Λοιπόν, πείτε μου, πώς τα καταφέρατε;»

«Συγγνώμη;»

«Ήσαστε παρών στην τράπεζα σήμερα το πρωί. Πώς τα καταφέρατε και ξεφύγατε;»

«Από θαύμα. Επωφελήθηκα μιας στιγμής απροσεξίας των επαναστατών για να πηδήσω από το παράθυρο. Ο γενικός διευθυντής, ο κύριος Ομπουανό, εξακολούθει να βρίσκεται στα χέρια τους».

«Πόσοι είναι;»

«Εγώ είδα μόνο δύο. Σίγουρα είναι περισσότεροι».

«Αποκάλυψαν την ταυτότητά τους;»

«Είναι Αρμένιοι, Εξοχότατε. Ο...»

«Αυτό το γνωρίζω. Σε ποια τρομοκρατική οργάνωση ανήκουν;»

* Αφέψημα από αποξηραμένα άνθη ιβίσκου. (Σ.τ.Μ.)

Εμπρός, λοιπόν,
καταστρέψτε την Αρμενία!
Στείλτε τους στην έρημο.
Στερήστε τους το ψωμί και το νερό.
Κάψτε τα σπίτια και τις εκκλησίες τους.
Τότε θα δείτε αν το χαμόγελό τους
ανδίσει ξανά, αν ξανατραγουδήσουν
ή αν προσευχηθούν και πάλι. Γιατί
αρκεί να συναντηθούν δύο απ' αυτούς,
δεν έχει σημασία σε ποιο μέρος του κόσμου,
για να δημιουργήσουν μια νέα Αρμενία.

Γουίλιαμ Σαρογιάν

Έτος 1914, στα βόρεια της Ανατολίας. Στην καρδιά ενός άγριου βραχώδους τοπίου ζει η οικογένεια Τομασιάν: ο παππούς Βαχέ, με τους δύο γιους του, τη νύφη και τα δύο εγγόνια του. Όταν ξεσπά ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, η κυβέρνηση των Νεοτούρκων που βρίσκεται στην εξουσία αποφασίζει να εκμεταλλευτεί το ασταθές πολιτικό σκηνικό και να εξοντώσει τους Αρμένιους με το πρόσχημα ότι είναι προδότες. Στο Ερζερούμ, οι Τομασιάν αποφασίζουν να εγκαταλείψουν κρυφά την πόλη τους, αλλά δεν προλαβαίνουν. Η Σουσάνα και ο Αράμ βλέπουν να δολοφονούνται μπροστά στα μάτια τους οι γονείς και ο παππούς τους. Το ταξίδι στην Κόλαση ξεκινά. Τα δυο αδέρφια αναγκάζονται μαζί με άλλους Αρμένιους να διανύσουν χιλιάδες χιλιόμετρα κάτω από αντίξοες συνθήκες, με προορισμό το άγνωστο.

Ένα συγκινητικό μυθιστόρημα για την ιστορία ενός πολύπαθου λαού.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΙΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΜ.: 07754

ΔΙΑΒΑΣΩ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΓΙΑΤΙ ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΒΛΕΠΩ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ